

OBAVEZE I ODGOVORNOSTI DRUMSKOG PREVOZIoca ROBE

Prof. dr. Dragan M. Golijan,
Internacionalni univerzitet u Travniku
Kontakt telefon: 065/193-404
e-mail: d.golijan@teol.net
Ognjanović Darko, magistar prava
Osnovni sud Beograd
Kontakt telefon: 0038160/39-39-991
e-mail: darkoognjanovic@yahoo.co.uk

Sažetak: Drumski saobraćaj je najstariji vid saobraćaja, a često i najdostupniji, dijelimo ga na unutrašnji i međunarodni. Razvitak saobraćaja uticao je na formiranje pravnih normi kojima su regulisani odnosi između onih koji pružaju transportne usluge i onih koji ih koriste. Ugovorima se regulišu prava i obaveze. Ugovoriti se može prevoz putnika, prtljaga i stvari. Za neispunjenje, nepravilno ili nepotpuno ispunjenje predviđena je odgovornost. Obaveze drumskog prevozioca su: prevoz robe, prijem robe, utovar robe, izdavanje tovarnog lista, izvršenje prevoza, raspolaganje robom od strane korisnika, predaja robe.

Ključne reči: drumski saobraćaj, ugovor, obaveze, odgovornost, transport, prevoznik.

DUTIES AND RESPONSIBILITIES OF ROAD CARRIERS OF GOODS

Abstract: Road traffic is the oldest form of transport, and often the most accessible, we share it on domestic and international. Development of traffic influenced the formation of legal norms which are regulated relations between those who provide transport services and those who use them. Agreements regulate rights and obligations. Bespoke can transport passengers, baggage and belongings. For failure, incorrect or incomplete fulfillment provides for the liability. Obligations road transporter are: transportation of goods, receipt of goods, loading of goods, issuing waybill, execution of transportation, disposal of goods by customers, delivery of goods.

Key words: road transport, contract, obligation, liability, transport carrier.

1. UVOD

Ugovorom o prevozu stvari (robe) prevozioc se obavezuje da stvari (robu) primljene na prevoz preveze u odredište i da ih tamo preda primaocu ili koga za to odredi primalac. Pošiljalac se obavezuje da prevoziocu isplati ugovoreni iznos na ime prevoznine.

Prevoz robe spada u drumske prevoze, a drumski prevoz se pokazuje kao najpogodnija vrsta prevoza po načelu "od vrata do vrata". Značajna je i stara privredna djelatnost, pojavila se veoma davno. Karavanski kopneni prevoz sa upotrebom zaprežne stoke bio je u upotrebi sve do pojave prve železnice osnovni vid kopnenog prevoza. Prvi izgrađeni put "kraljevski drum" Darija povezivao je Perzepolis u Persiji sa Sardom (VI vijek p.n.e.), takođe su u rimskoj imperiji bili izgrađeni mnogi putevi. Kroz ovu djelatnost razvija se i jedna specifična djelatnost samostalnih vodiča karavana, posebno na prevojima između Italije i Švajcarske.

Početak XX vijeka počinje da se formira savremeni drumski prevoz robe. Posle Drugog svjetskog rata drumski prevoz robe postaje sve značajniji konkurent željezničkom prevozu robe. Drumski prevoz je bez pretovara i pokretljiviji je od riječnog saobraćaja. Drumski prevoz se lako kombinuje sa drugim vidovima prevoza. Nedostaci drumskog prevoza su uglavnom mala nosivost, te veća uslovljenost klimatskim promjenama.

2. ZAKLJUČENJE UGOVORA U DRUMSKOM PREVOZU ROBE

Različita su shvatanja o karakteru ugovora u drumskom prevozu, da li je formalan ili neformalan, a što se određuje u tumačenju obaveza prevozioca. Po našem zakonodavstvu, ugovor o drumskom prevozu je neformalan, ako za pojedine slučajeve nije u nekom zakonu izričito predviđena forma.³⁶ Ugovor o prevozu robe je zaključen kada se ugovorne strane saglase o bitnim elementima. Kako je neformalan u poslovnoj praksi se uglavnom zaključuje u pisanoj formi, a najčešće izdavanjem drumskog tovarnog lista.

Bitni elementi ugovora su:

- predmet ugovora, a određuje se vrstom i količinom stvari koje treba da se prevezu, kao i mjestom otpreme i upućivanja.
- cijena, jer se ugovori uvijek obavljaju uz određenu nagradu, ako drugačije nije određeno.

Kroz praksu se ispostavilo da je ovaj ugovor realan, dvostrano teretan, adhezion i predstavlja ugovor o obligaciji koji u sebi ima elemente ugovora o depozitu. Osobina ugovora u međunarodnom pravu je da on mora biti i pismeno potvrđen. U drumskom prevozu na zahtjev pošiljaoca ili prevozioca izdaje se drumski tovarni list, kao dokaz da su stvari primljene na prevoz. List se izdaje u tri primjerka, a po potrebi može da se izda po grupama stvari. Tovarni list je neophodno popuniti po traženim podacima a potpisuju ih prevozioc i pošiljalac.

Prema odredbama Konvencije o ugovoru za međunarodni prevoz stvari u drumskom saobraćaju vozila moraju imati oznaku TIR i imati posebnu ispravu – Karneta TIR.³⁷ To je carinska garancija koja omogućava lakši carinski postupak, a štampa se na jeziku zemlje koja ga je izdala i na francuskom jeziku (Karnet sa šest talona za kretanje kroz dvije zemlje i četrnaest talona za kretanje kroz više zemalja). Carinska uprava se osigurava jemstvom organizacije, a prednosti su značajne zbog jednostavnije carinske procedure, te lakšeg i bržeg kretanja vozila u carinskom postupku.

Kada se radi o međunarodnom drumskom saobraćaju postoje međunarodni multilateralni i višestrani sporazumi kao što su: Pariski sporazum o drumskom saobraćaju, Konvencija iz Ženeve te niz drugih konvencija, a posebno je značajna Carinska konvencija u međunarodnom prevozu robe po osnovu karneta.³⁸ Karakteristika ugovora o prevozu stvari drumom je što imamo mnogo više preduzetnika koji međusobno konkurišu i nemaju odgovarajući monopolski položaj, a prevozioc može istina u ograničenom obimu da bude i fizičko lice.

³⁶ Carić, Slavko i drugi, Saobraćajno pravo, Privredna akademija, Novi Sad, 2006, str. 308.

³⁷ Kostadinović, Svetolik, Saobraćajno transportno pravo, Visoka škola za saobraćaj, Niš, 2009, str. 58.

³⁸ Kovačević, Željko, Ugovori u unutrašnjem i međunarodnom prometu roba i usluga i njihov značaj za razvoj BiH, FPN, Banja Luka, 2006, str.246.

Obaveza je drumskog prevozioca da robu preveze određenim ugovorenim vozilom ili vozilom koje ima ugovorena svojstva koja će obezbijediti uredno i blagovremeno izvršavanje ugovora o prevozu. Posebno pitanje u ovim ugovorima je i to da li je vozač vozila ovlašten na sklapanje ugovora. Stanovište je da se vozač po zaposlenju smatra ovlaštenim da sklapa ugovor pod redovnim uslovima. Specifičnost ugovora je i u tome što drumski prevozioc nije obavezan da prima robu svih pošiljalaca, već samo onih sa kojima postigne sporazum o izvršenju prevoza. Izvršenje ugovora o prevozu drumom počinje na način što je prevozioc dužan da postavi vozilo na mjesto koje je određeno za utovar stvari, a to mjesto mora da bude bezbjedno za vozilo. Postavljanje vozila je precizirano danom pa i satom. Prevozioc uglavnom ne vrši utovar i istovar stvari. Stvari u ugovoru mogu da se utvrđuju brojem komada, težinom, zapreminom ili nekom drugom mjerom u mjestu otpreme. Utvrđivanje količine je ispravno vršiti u prisustvu bilo pošiljaoca ili primaoca kako ne bi dolazilo do nepotrebnih sporova.

Pošiljaoc ima pravo da pod određenim uslovima umjesto ugovorenih stvari preda druge, ali se time ne mijenjaju uslovi prevoza na štetu prevozioca, da ne dođe do znatnijeg zadržavanja vozila u mjestu utovara i istovara, da ne dođe do ugrožavanja bezbjednosti vozila i saobraćaja, a i da pošiljalac obezbjeđuje potraživanja koja bi mogla nastati zbog zamjene stvari. Pošiljalac vrši utovar pod nadzorom prevozioca i ima obavezu da se pridržava uputstava prevozioca. Ugovorom je moguće predvidjeti rok za izvršenje. Značajno je i pitanje vremena trajanja utovara, a zbog: popunjavanja tovarnog lista, te predaje isprava i druge radnje bez kojih prevoz ne može da počne. Obavezan je pošiljaoc da prevoziocu da potrebna uputstva za čuvanje i rukovanje stvarima, posebno kada se radi o stvarima čiji prevoz nije uobičajen. Prevozioc i njegovi zaposleni moraju da budu stručno osposobljeni za pravilno izvršenje prevoza, tako da propusti dovode do njegove odgovornosti.

Prevozioc je dužan da prevoz izvrši ugovorenim putem.³⁹ Ako put nije ugovoren onda je to najpovoljniji put za stvar koja se prevozi. Prevoz se mora izvršiti u ugovorenom roku (rok prevoza). Rok prevoza se rijetko precizno formuliše, ali je obaveza prevozioca da prevoz izvrši za vrijeme koje je uobičajeno, a to je u primjermom roku (smatra se da je prosječna vožnja 40 km na sat, računajući dnevno 16 sati vožnje i to po autoputu). Neophodno je računati i vrijeme potrebno za carinjenje. Pošiljalac – korisnik prevoza ima pravo da daje naloge tj. da raspolaže sa stvarima predatim na prevoz. Ima pravo da:

- obustavi prevoz,
- predaju stvari primaocu odloži,
- stvar preda u nekom drugom mjestu,
- stvar vrati u mjesto otpreme,
- stvar preda nekom drugom primaocu.

Zahtjevi u vezi sa raspolaganjem stvarima moraju da budu učinjeni u pisanoj formi. Prevozioc ne može da odbije izvršenje izmjena ugovora o prevozu:

- ako je izvršenje zahtjeva moguće u vrijeme kada zahtjev stigne licu koje mora da ga izvrši,
- ako izvršenjem zahtjeva ne nastaje šteta drugom korisniku prevoza,
- ako se prevoziocu nadoknadi šteta i svi troškovi nastali zbog izvršenja zahtjeva,
- ako izvršenje izmjene ugovora nije protivno carinskim i drugim propisima.

³⁹ Ivošević, Borislav, Saobraćajno pravo, Službeni glasnik Srbije, Beograd, 2008, str. 195.

3. DUŽNOSTI I ODGOVORNOSTI PREVOZIoca

Prevozičac je dužan da:

- robu datu mu na prevoz preveze ugovorenim vozilom ili vozilom ugovorenih svojstava;
- preduzme sve mjere za očuvanje robe;
- poštuje utvrđena vremena;
- da obavijesti ovlašćeno lice o postavljanju vozila na ugovorena mjesta;
- uvijek provjeri tačnost unijetih podataka u tovarni list, spoljno stanje robe, da poštuje put koji je dogovoren;
- u slučaju nekih nemogućnosti traži mišljenje pošiljaoca i da preduzme mjere za zaštitu robe;
- postavlja zahtjeve za izmjenu ugovora, a i izvršava zahtjeve za izmjenu ugovora od strane pošiljaoca;
- obavještava o vremenu dolaska u mjesto isporuke robe i preda je uz potpis, a u slučaju odbijanja prijema obavijesti pošiljaoca.

Ako ne dobije tražena uputstva prevozičac može da:

- robu istovati u javno skladište ili kod pogodnog lica;
- stvari proda ako im prijeti opasnost od kvara, ili ako će troškovi čuvanja biti veći od vrijednosti robe, ali sve uz obavezu obavješćavanja pošiljaoca.

Prevozičac je odgovoran za gubitak ili oštećenje stvari – robe koje je preuzeo od prijema do predaje ali se oslobađa od odgovornosti ako je do oštećenja došlo zbog:

- upotrebe otvorenih vozila, a takva su ugovorena;
- nedostataka ambalaže ili njenog lošeg stanja;
- rukovanja, utovara, slaganja i istovara (a po nalogu primaoca ili pošiljaoca);
- prirode stvari (lom, rđa, truljenje, sušenje, curenje, rastur).

Prevozičac odgovara za štetu koju su počinila lica koja su radila po njegovom nalogu. Prevozičac je dužan da nosiocu prava isplati štetu za izgubljene i oštećene stvari i za zakašnjenje u njihovoj isporuci. Prevozičac je dužan da nadoknadi i visinu vozarine i druge troškove koji su nastali ako nastane gubitak tereta, a srazmerno u slučaju oštećenja. Naknada se može tražiti ako nastane šteta usled prekoračenja isporuke. Potraživanja iz ugovora o prevozu stvari – robe u drumskom saobraćaju zastarijevaju za godinu dana. Zastarijevanje potraživanja počinje da teče:

- za oštećene stvari i zbog zakašnjenja u prevozu od dana kada je pošiljaoc predao stvari na prevoz;
- zbog potpunog ili djelimičnog gubitka stvari od dana za koji se smatra da je stvar izgubljena.

Ugovor u drumskom prevozu prestaje: ispunjenjem ugovorenih obaveza, sporazumom ugovorenih strana, prestankom postojanja jedne ugovorene strane, nemogućnošću ispunjenja, kompenzacijom, konfuzijom i poništenjem ugovora od strane državnog organa.

ZAKLJUČAK

Ugovori u saobraćaju podrazumjevaju ugovorni odnos kojim se reguliše saobraćajna usluga u unutrašnjem i međunarodnom saobraćaju. Ugovori su uglavnom neformalne prirode. Domaćim zakonodavstvom i propisima međunarodnog prava propisane su i obaveze i odgovornosti, kao i olakšice. Date su i obaveze pošiljaoca i primaoca robe. Privredni značaj ovih ugovora nametao je i domaće i međunarodno regulisanje ove oblasti. Prava, dužnosti i odgovornosti prevozioca takođe je neophodno regulisati ugovorom o prevozu stvari, a sve na osnovu postojećih pravila ili dogovora ugovorenih stvari.

LITERATURA

- [1] Caric, S. et al. (2006). Traffic law. Novi Sad, Business Academy.
- [2] Ivošević, B. (2008). Traffic law. Belgrade, Official Gazette of Serbia.
- [3] Kostadinović, S. (2009). Traffic and transport law. Niš, College of traffic.
- [4] Kovacevic, Z.. (2006). Contracts in domestic and international trade in goods and services and their importance for the development of BiH. Banja Luka, FPN.